

WPROWADZENIE

Drogie Czytelniczki, Drodzy Czytelnicy,

Przedstawiamy Państwu tom szczególny, zatytułowany ***OD POEMATU PROZĄ DO SLAMU: O EWOLUCJI OPowieści POETYCKIEJ OD XIX DO XXI WIEKU / DU POÈME EN PROSE AU SLAM : SUR L'ÉVOLUTION DU RÉCIT POÉTIQUE DU XIXe AU XXIe SIÈCLE.***

To, w dużej mierze, owoc przemyśleń, spotkań i debat z międzynarodowej konferencji, która odbyła się na Wolnym Uniwersytecie w Brukseli (ULB), w dniach 4–6 grudnia 2023 roku. Na zaproszenie brukselskiej polonistyki, Wydziału Literatur, Translatologii i Komunikacji (LTC), a także organizatorek konferencji, odpowiedzieli badaczki i badacze z Belgii, Francji, Kanady, Niemiec, Polski i Włoch. Tematem refleksji i przedstawianych na łamach tego tomu tekstów stała się opowieść poetycka, zarówno tekstowa, jak i głosowa, oscylująca w swej wyjątkowej oraz niejednolitej formie między prozą a poezją, czerpiąca z różnych gatunków i rejestrów literatury oraz wypracowująca na przestrzeni wieków własne, zróżnicowane reguły, zasady oraz pokrewieństwa z formami muzycznymi czy pikturalnymi. Od Jeana-Jacques'a Rousseau i jego *Marzeń samotnego wędrowca* (1782) po *Paryski splin* (1869) Charlesa Baudelaire'a, poemat prozą jako specyficzny gatunek ewoluuje, konsolidując, wyzwalając i modernizując kody kulturowe. Jego pojawienie się aktywnie uczestniczy w innowacji samej narracji, która przenika nowoczesną poezję, a proza poetycka oraz wiersz wolny stają się narzędziami służącymi destrukcji zastanych gatunków, ale także pomagają w konstruowaniu nowych form literackich. Tym samym, w heterogenicznej przestrzeni, żadne granice nie blokują już rozwoju sztuki poetyckiej, czego konsekwencją jest pojawienie się nowej tradycji poetyckiej w XX wieku i nowe hybrydowe formy ekspresji, takie jak pisanie automatyczne czy eksperymenty lingwistyczne w latach 60. XX wieku. Obecnie poetycka narracja, wciąż bardzo żywa, jest świadkiem poszerzania się o formę slamu, który z kolei nie zadowala się zwykłym odzwierciedlaniem problemów społecznych, ale chwyta za narzędzia krytyczne, by podkreślić powagę buntu i zaangażowanie w obliczu transformacji kulturowych, socjologicznych i politycznych.

Redaktorki tomu postanowiły podzielić teksty artykułów, „wertikalnie” oraz „horyzontalnie”, na symetryczne części, ponad podziałami lingwistycznymi

i ponieważ ponad przynależnościami tożsamościowymi, układając każdy tekst najpierw w języku polskim – języku głównym „Prac Polonistycznych”, następnie w języku francuskim, z początkowym trójjęzycznym określeniem tytułów artykułów, trójjęzycznymi streszczeniami oraz słowami kluczowymi (polski, francuski, angielski), a także każdorazowo jedną, wspólną, bibliografią, zawierającą w miarę możliwości – adekwatnie przytoczone dzieła w językach oryginału i tłumaczenia, tj. głównie języka francuskiego lub języka polskiego. W podziale na poszczególne części tomu i w ich tytułach przyświecała nam chęć podążania linią czasu – od XIX wieku (z incydentalnym zapuszczaniem się do wcześniejszych epok, np. antyku lub średniowiecza czy wieku XVIII) do wieku XXI i do czasu teraźniejszego. Jednocześnie tytuły poszczególnych sześciu części przywołują także rozważania teoretyczne, gatunkowe, powinowactwa dyscyplin i odejścia od literatury w stronę różnych dziedzin, tak by nie umniejszyć bogactwa i prezentowanego na łamach artykułów badawczego *novum*. W konsekwencji zostaje więc zbudowana metarefleksja ponad podziałami i granicami, dlatego – zgodnie z ideą konferencji – w niniejszym tomie, w poszczególnych jego częściach, badacze różnego pochodzenia i różnych języków oraz różnych generacji, sąsiadują, tworzą i radośnie, ze sobą. Taki układ sprzyja ostatecznie ukazaniu esencji fenomenu opowieści poetyckiej, poematu prozą, prozy poetyckiej, czy slamu.

Pierwszą część, zatytułowaną **RODOWODY POETYCKIEJ OPOWIEŚCI: POEMAT PROZĄ I WIEK XIX**, otwiera artykuł zasłużonego belgijskiego badacza, Michela Bria, który stawia wiele pytań, dotyczących zarówno korzeni i pochodzenia gatunku zwanego „poematem prozą”, jak i cech formalnych oraz – delimitujących sam proces powstawania dzieł prozą i wierszem – dat. Członek Królewskiej Akademii Języka i Literatury Francuskiej w Belgii i emerytowany profesor Uniwersytetu w Namur w swych refleksjach koncentruje się przede wszystkim na francuskojęzycznym wieku XIX, wskazując fundamentalne teksty Bertranda, Baudelaire’a, Rimbauda i Verlaine’a, ale swą szeroką, panoramiczną refleksją sięga także do średniowiecznych zasobów literatury i przywołuje ważne przykłady tekstów spoza języka francuskiego, np. *Księgi pielgrzymstwa i narodu polskiego* (1832) Adama Mickiewicza. Brix zwraca uwagę czytelnika na problematykę porowatości granic, oddzielających prozę od wiersza i otwarcie w związku z nią niezliczonych możliwości między formalnymi kategoriami, jakie stanowią proza i poezja. Badacz zastanawia się, dlaczego poemat prozą jest niemal niemożliwy do zdefiniowania i sugeruje kilka odpowiedzi na te pytania w odniesieniu do literatury francuskiej.

Kolejny artykuł, autorstwa Colline Charli, zaprasza nas w fascynującą podróż tropem dziewiętnastowiecznych fantasmagorii. Badaczka z Uniwersytetu Bordeaux Montaigne i Uniwersytetu Eberhard Karls w Tybindze przedstawia nam

poemat prozą w oryginalnej odsłonie jako ciąg obrazów sprzed epoki kinematografu. Z wielką maestrią pokazuje wpływ wynalazków optycznych z przełomu XVIII i XIX wieku na ówczesne europejskie społeczeństwo. Ukazuje, jak fantasmagoria Étienne'a-Gasparda Robertsona, przerażający pokaz latarni magicznych stworzony w Paryżu w latach 90. XVIII wieku, wiąże się ze snami i pierwszym doświadczeniem kolektywnej iluzji, stanowiąc punkt odniesienia w XIX-wiecznej kulturze optycznej. Ten arcyciekawy artykuł pokazuje, w jaki sposób fuzja idei i obrazów, zainspirowana blaknięciem fantasmagorii, wzmacnia poetycki sposób tworzenia w *Śnie* Aloysiusa Bertranda (1842) i *Metropolii* Arthura Rimbauda (1895) dzięki próbie zakłócenia gatunku, charakterystycznej dla pierwszych poematów prozą.

Trzeci artykuł, profesora Uniwersytetu Warszawskiego Grzegorza P. Bąbiaka, przedstawia pejzaż poetyckiej opowieści polskiego poematu prozą goszczącego na łamach tak ważnego pisma, jakim była „Chimera” Zenona Przesmyckiego. Autor przywołuje dwa zapomniane utwory Marii Zawieyskiej, córki Marii Konopnickiej, czyli Laury Konopnickiej-Pytlińskiej oraz cykl Zdzisława Dębickiego. Bąbiak pioniersko przesuw granicę pojawienia się poematu prozą w Polsce, sytuując ją o kilka lat wcześniej niż funkcjonuje ona w literaturze przedmiotu. Badacz rozpoznaje utwory, uzupełnia i poszerza ustalenia monografii dotyczących poematów prozą i wykazuje, że na łamach „Chimery” gatunek ten był w porównaniu z innymi pismami literackimi bardzo często wykorzystywany.

Część pierwszą tomu zamyka artykuł profesor Marzeny Karwowskiej, która przygląda się gatunkowi opowieści poetyckiej zarówno ze względu na tytułowe hasło wywoławcze „poematu prozą”, jak i jego powinowactwa z prozą liryczną oraz mitem, biorąc na warsztat *Legendy tęsknoty* Bolesława Leśmiana (1905). Autorka, specjalizująca się w badaniach nad Leśmianem, podejmuje się próby interpretacji jego mało znanych utworów w odwołaniu do antropologicznych badań nad wyobraźnią twórczą Gilberta Duranda i Gastona Bachelarda. Rezultatem owej skrupulatnej analizy badaczki z Uniwersytetu Łódzkiego stają się nośne wnioski. Karwowska wykazuje bowiem, że Leśmian sięga do starych narracji (eposy archaiczne, mity, baśnie), a jego wyobraźnię modyfikuje twórczo kulturowy kod symboliczno-mityczny typowy dla schizomorficznej orientacji wyobraźni. Zastosowanie Durandowskiej perspektywy antropologicznych struktur wyobraźni pozwala jej zauważyć w tekstach Leśmiana persewerację jako zasadę porządkowania obrazów. Znajdujemy się więc jako czytelnicy w samym centrum opowieści i przyswajania obrazów cierpienia, gdzie opowieści poetyckie uosabiają antropologiczny model *homo patiens*, prezentując tragiczną antropologię bohaterów i prowadząc do estetycznej kategorii smutku.

Druga część tomu zatytułowana została **TRANZYCJE I METAMORFOZY GATUNKOWE Z PRZEŁOMU XIX I XX WIEKU**, by podkreślić zmiany gatunkowe w opowieści poetyckiej, które zachodzą zarówno w wieku XIX, jak i XX, tak synchroniczne, jak i diachroniczne. Tę część tomu otwiera profesor Agnieszka Kluba z Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk, której zasług w badaniu gatunku „poematu prozą” nie sposób przecenić. Jej rozważania, prowadzone tym razem pod kątem lirycznej opowieści, mieszczą się w szerokiej perspektywie czasowej. Autorka omawia więc relację między liryzmem a narracyjnością poematu prozą oraz rozważa, na ile złożony charakter tej relacji pomaga w lepszym zrozumieniu, czym jest opowieść poetycka (*le récit poétique*) w owej formie literackiej. Zastanawia się również, czy narrację poetycką w słamie można uznać za kontynuację opowieści poetyckiej w poemacie prozą. Badaczka, podróżując refleksyjnie od XIX wieku i poematu po dzisiejszy słam, przywołuje wiążącą dla jej myśli nowocześnie rozumianą kategorię liryzmu, przypominając nam, jak wiele można zyskać, jeśli zrezygnuje się z uporczywego trzymywania się nazwy „poemat prozą”, którą sam Baudelaire miał ostatecznie porzucić. Ostatecznie, autorka wspaniałej monografii poświęconej poematowi prozą stawia hipotezę, że powstanie słamu interpretować można raczej jako reakcję na wywołaną przez hegemonię wiersza wolnego, dyspersję poetyckiego „ja”.

Drugi artykuł drugiej części tomu przenosi nas w czasy polskiego futuryzmu i pierwszych, historycznych awangard. Poświęcony został analizie *Tramwajów ulicy* Jerzego Jankowskiego (1920), koncentrując się na kwestii zamieszczonych w tym tomie narracji poetyckich pierwszego polskiego futurysty. Jego autorka, Marta Baron-Milian z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, bada pograniczne formy, które opisane zostają w perspektywie różnych tradycji poematu prozą oraz obserwuje najróżniejsze inspiracje modernistyczne, symbolistyczne i awangardowe, widoczne w nawiązaniach do gatunków dziennikarskich i publicystycznych, tradycji poematów prozą Charles’a Baudelaire’a i Arthura Rimbauda, poezji Tadeusza Micińskiego oraz eksperymentów futurystycznych Filippa Tommasa Marinettiego. Szczegółowej interpretacji pozostaje poddana *Pszemiana* (1910) Jankowskiego, w której na plan pierwszy wysuwają się zwierzęcy bohaterowie oraz interteksty, prowadząc do szczególnego typu przenikania się form poetyckich i prozatorskich w twórczości tego autora.

Artykuł Very Kazartsevej z Uniwersytetu w Strasburgu podejmuje zagadnienie traumy i syntezy sztuk w poemacie prozą na przykładzie *Natura Naturans. Natura Naturata* Aleksandra Dobrolubowa (1895), rosyjskiego symbolisty, urodzonego w Warszawie. Autorka przedstawia biografię pisarza, wraz z traumą utraty, pokazując, jak przejawia się ona w poemacie prozą, który korzysta z syntezy sztuk, a jednocześnie przedstawia terapeutyczną formę literatury, gdyż ów poemat przezwycięża problem niewyraźności traumatycznego doświadczenia.

Drugą część tomu zamyka artykuł znawcy dzieła Henriego Michaux, profesora Wacława Rapaka z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Tekst ten w zręczny sposób przedstawia związki gatunkowe i cechy szczególne różnych poematów prozą Michaux. Rapak koncentruje się nie na kwestii liryzmu poematu prozą, ale na jego zdolności do opisu oraz narracji. Na przykładzie *Niejakiego Piórki* (1963) [Un certain Plume] (1930) stawia tezę, którą w trakcie swego wywodu uargumentowuje, że mamy do czynienia z opowieścią zawartą w formie opowiadania, którego struktura spełnia wymogi funkcji poetyckiej.

Trzecia część tomu, nosząca tytuł **KONFIRMACJE POEMATU PROZĄ W AUTORSKICH REALIZACJACH XX WIEKU**, przenosi nas w środek dwudziestego stulecia. Dorota Walczak-Delanois, profesor Wolnego Uniwersytetu w Brukseli (ULB), przygląda się poematom prozą autorstwa Berthe Delépinne, która przywraca liryczność prozie, jakby poza formalnymi dyskusjami, choć nawiązując do literackich autorytetów i tekstów, których lektura okazuje się dla niej ważna. Badaczka wskazuje za Arystotelesem, na istotę poznania zmysłowego, znaczącego w literaturotwórczej lustrzanej funkcji odbicia. Wykazuje, że daje się ono zawsze określić znakiem entuzjazmu i pozytywnego wartościowania, ponieważ jest światotwórcze i jako takie umożliwia rozpoznanie i przekazanie do i od-środkowej relacji siebie i świata poza „ja”, a forma poematu prozą pozwala Delépinne najlepiej je przeprowadzić i utrwalić. Walczak-Delanois, analizując mało znane poematy prozą Delépinne, w oryginalny sposób łączy komparatystycznie figurę obserwatora i Baudelairowskiego *flâneura*, uruchamiając literacki potencjał zmysłowego poznania oraz pioniersko porównując intymny, zminiaturyzowany świat przedstawiony do prozy Brunona Schulza.

Belgijski autor Robert Goffin i jego procesy twórcze znajdują się w centrum zainteresowania badaczki z Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Agnieszki Kukuryk. Przedstawia nam ona wielość talentów pisarza, który zanurza czytelnika w świecie fuzji muzyki i literatury. Autorka na przykładach wierszy Goffina, przesyconych modernizmem i surrealizmem, pokazuje, jak poeta dokonuje introspekcji duszy ludzkiej i w jaki sposób poprzez długie, prozatorskie wersy inspirowane jazzem i jego filozofią zmierza w stronę improwizacji. Goffin, przekraczając granice języka i łącząc słowa, aby doprowadzić do burzliwych spotkań, ujawnia głębię podświadomości i nieświadomości. Porównywany do Apollinaire'a, wyróżnia się płynnością i synkopowanym rytmem, oferując czytelnikowi wyjątkowe doznania. W swym przenikliwym studium Kukuryk analizuje znaczące miejsce jazzu w twórczości Goffina, gdzie muzyka wykracza poza granice literatury, ucieleśniając pragnienie wolności artystycznej i społecznej, jednocześnie eksplorując zakamarki podświadomości.

Kolejna autorka trzeciej części tomu, Zofia Paetz z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, skupia się na przedstawieniu strategii deskrypcji w poema-

tach prozą Jerzego Ficowskiego. Artykuł, wykorzystując uruchamiane w tekstach Ficowskiego kategorie: spodu, lewej strony i nicowania, przedstawia lekturę czterech poematów prozą z tomu *Amulety i definicje* (1960). Mamy w nim do czynienia z podstawowymi założeniami nurtu czytania powierzchniowego (*surface reading*); w świetle dyskutowanej w jego ramach opozycji powierzchni i głębi proponuje rozwinięcie znanej ze strukturalistycznych pism formuły chwytu poetyckiego. Na podstawie definicyjnej podwójności (amuletów i definicji) autorka diagnozuje poetyckie strategie Ficowskiego i ukazuje poematy prozą autora jako literacki odpowiednik fizycznej dynamiki ruchu (obchodzenia przedmiotu zainteresowania, jego podnoszenia i obracania) pozwalającej na zmianę perspektywy, która umożliwia wielowymiarowe, przestrzenne widzenie rzeczy.

Trzecią część tomu, która pokazuje różne wymiary dwudziestowiecznego poematu prozą, zamyka artykuł Piotra Bogaleckiego, profesora z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, traktujący o polskim poemacie prozą. Autor próbuje ustalić wyznaczniki gatunkowe postsekularnego poematu prozą, przedstawiając jego charakterystykę i śledząc jego główne tendencje rozwojowe w literaturze polskiej po 1945 roku. Biorąc pod uwagę tematyczny motyw ryby, poddaje analizie utwory Stanisława Barańczaka (*Ryba*), Krystyny Miłobędzkiej (*Małomity*), Juliana Kornhausera (*Poniedziałek, św. sumik z Opatkowic*) oraz Barbary Klickiej (*Sieć czwarta*), uruchamiając bogatą symbolikę religijną i liczne biblijne interteksty. Analizowane przez badacza poematy prozą zostają zdekonstruowane i zreinterpretowane, w efekcie czego utwory stają się raczej opowieściami o sekularyzacji konfesyjnie pojmowanego chrześcijaństwa niż o jego żywotności.

W części czwartej zatytułowanej **GŁOSOWE, GEOGRAFICZNE, EKOLOGICZNE I INNE ASPEKTY GATUNKU NA PRZEŁOMIE XX I XXI WIEKU** przyglądamy się różnorodności możliwych kontekstów i odczytań na przełomie XX i XXI stulecia. I tak, profesor Andrzej Hejmej z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie przedstawia oryginalną koncepcję poematu prozą Julii Hartwig. W artykule pt. „*Mówiąc nie tylko do siebie*”. *Poemat prozą i głos Julii Hartwig* analizuje znaczenie głosu, praktyk mówienia i wymiary wokalnoci w miniaturach literackich Hartwig, szczególnie eksponując sposób intermedialnego współtworzenia zapisu oraz interpretację podwójnego archiwum literatury na tle tradycji poematu prozą. Hejmej skupia się na tomie poezji *Mówiąc nie tylko do siebie. Poematy prozą* (2003), a zwłaszcza na tytułowym wierszu, w trzech różnych wersjach, który posiada także autorską realizację głosową; swe rozważania osadza w kontekście intermedialności w dzisiejszej kulturze akuzmatycznej.

David Bédouret z Uniwersytetu w Tuluzie oraz Sandrine Bédouret-Larraburu z Uniwersytetu Pau i Pays de l'Adour proponują bardzo ciekawą kombinację

oglądu, krzyżując kompetencje lingwistyczne i geograficzne. Ich wspólny artykuł zatytułowany *Współczesny francuski poemat prozą: doświadczenie językowe i przestrzenne* bada eksperymenty poetyckie prozą trzech autorów. Są to: Robert Marteau, Jacques Ancet i Jean-Louis Giovannoni. Spójność doświadczenia życiowego i językowego wskazuje na wymiar ideowy wymienianych miejsc, określonych w artykule jako terytoria i przypisanych do trzech autorów, karmiąc jednocześnie wyobraźnię przestrzenną czytelnika. Autorzy eksponują zreżymowaną pracę nad językiem trójki pisarzy, zróżnicowanie rytmów i struktur, a tym samym – dbałość o czytelnika, który staje się odbiorcą nietuzinkowego, osobistego doświadczenia przestrzeni, co wpływa na modyfikację jego wyobrażenia opisanych miejsc.

Valérie T. Bravaccio z Akademii Wersalskiej proponuje nam w kolejnej części *Spotkanie z poetyką Jeana-Charles'a Vegliante'a*. Jej artykuł eksponuje istotę „laboratorium poezji” dyrektora grupy badawczej, profesora i przede wszystkim poety – Jeana-Charles'a Vegliante'a. Bravaccio pokazuje problematykę poematu prozą jako nieustanne pole spotkań o zróżnicowanej amplitudzie i wielu częściach wspólnych między poezją a prozą, rozumianymi jako dwa wielkie języki literatury.

Czwartą część zamyka artykuł badacza o podwójnej afiliacji: Łukasz Kraj z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie i Uniwersytetu w Coimbrze przedstawia nam artykuł pt. *Między literaturą a botaniką. Koncepcja „szczepienia” tekstu Michaela Mardera oraz przyczynę do jej zastosowania w analizie tekstu literackiego*. Ukazuje on heterogeniczną prozę *Patyki*, *badyle* Urszuli Zajączkowskiej (2019), którą przedstawia jako przykład „szczepienia” tekstu według teorii Michaela Mardera. Oprócz krytycznego studium nad roślinami, zainteresowania wszelkimi hybrydycznymi formami myślenia i pisania o roślinnych organizmach, Kraj przedstawia Marderowską teorię „szczepienia” tekstu i myśli, odczytując eseje Urszuli Zajączkowskiej także jako wybór przeszczepień wybranych strategii literackich.

Część piąta tomu zaprasza do refleksji nad poematem prozą współcześnie, w wieku XXI. **POEMAT PROZĄ W ROZLEGŁYCH AMPLITUDACH ODCZYTAŃ XXI WIEKU** otwiera tekst profesor Kingi Siatkowskiej-Callebat z Sorbony poświęcony problematyce granic międzygatunkowych dziś. Artykuł pt. *Dorota Masłowska a zacieranie się granic gatunkowych: między slamem a hip-hopem, między poezją, teatrem i prozą* wprowadza nas w krąg fascynujących eksperymentów literackich oraz w świat slamu, rapu i hip-hopu, przedstawiając jednocześnie porównanie dwóch wybranych hybrydowych powieści Doroty Masłowskiej, *Paw królowej* (2005) oraz *Inni ludzie* (2018). Siatkowska-Callebat śledzi zabiegi prozodyczne, rytmy, rymy, podział na wersy, aliteracje, teatralność i oralność dzieł Masłowskiej, wykazując, jak twórczość tej uznanej pisarki na przestrzeni lat przechodzi od sfery oddziaływania hip-hopu w kierunku slamu i udowadniając, jak dalece zatarte są we współczesnej literaturze granice gatunkowe.

Tekst Zuzanny Sali z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie *Narracja zdefamiliaryzowanego realizmu*. Adam Kaczanowski przedstawia sylwetkę fascynującego poety, prozaika i performerera, którego narracyjne formy wierszowe ukazują dojrzały synkretizm rodzajowy. Badaczka analizuje poezję Kaczanowskiego, wykorzystując koncepty Marka Fishera z książki *The Wierd and the Eerie* [Dziwaczne i osobliwe] (polskie wydanie 2023) i wykazując, że przynależy ona do specyficznie rozumianego realizmu w sztuce.

Yoana Ganowski, badaczka z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i Wolnego Uniwersytetu w Brukseli (ULB) przedstawia oryginalny artykuł, zatytułowany „*Śmiać się do łez*” albo *humor w polskich i belgijskich poèmes en prose XXI wieku*. Podejmuje się ona zbadania rzadko opisywanej przez badaczy problematyki, związanej z rejestrem poetyckim utworów; jeszcze rzadziej poruszanej w analizie poematów prozą. W artykule Yoana Ganowski analizie i porównaniu poddanych zostaje sześć wierszy autorów takich jak: Frédéric Saenen, Grzegorz Wróblewski, Christophe Van Rossom, Julia Szychowiak, Timotéo Sergoï i Marcin Pierzchliński. Komparatystyczne studium identyfikuje podobieństwa i różnice między badanymi literaturami, pytając o intencje stojące za wykorzystaniem humoru w gatunku poematu prozą, w świetle m.in. Freudowskich i Baudelaire’owskich koncepcji humoru i śmiechu.

Część piątą zamyka artykuł Agatina Lo Castro z paryskiego Uniwersytetu Paris-Est Créteil i z Uniwersytetu w Katanii. W artykule *Refleksje na temat pisania o tekście mówionym: twórcze, oznajmujące i tematyczne perspektywy* przedstawia on utwór mówiony Léonory Miano *Ce qu’il faut dire* [To, co trzeba powiedzieć] (2019). Lo Castro bada układ graficzny i jego funkcje, konstrukcję etosu, który ma na celu zbudowanie tekstowej podróży zakorzenionej w analizie relacji między Europą a kontynentem afrykańskim, a także osobiste zaangażowanie autorki w kwestie współczesnego i postkolonialnego świata.

Ostatnia część tomu odnosi się do okresu teraźniejszego i opowieści poetyckiej *hinc et nunc*. **PEJZAŻ TERAŹNIEJSZY POETYCKIEJ OPOWIEŚCI W ŚLAMIE** zawiera, podobnie jak poprzednie części tomu, cztery artykuły. Dagmara Świerkowska-Kobus z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu pokazuje drogę slamu do chwili obecnej, koncentrując się zarazem na jego zaangażowaniu i literackości. Artykuł pt. *Slam poetycki jako forma literackiego zaangażowania. Wypowiedzi slammerskie w świetle Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ* wyjaśnia czytelnikowi okoliczności narodzin w latach 80. XX wieku zjawiska slamu poetyckiego i jego ewolucję; przekroczenie granic druku i akademickiej oceny, a także osiągnięcie statusu globalnego ruchu literackiego. Badaczka i slamerka przedstawia nam World Poetry Slam Organization, panoramę faktów związanych z funkcjonowaniem slamu poza instytucjami kultury i akademią oraz wiążące się z tym różnicowanie estetyk, tematów oraz umiejętności twórców.

Świerkowska-Kobus analizuje także wypowiedzi slammerskie z trzech turniejów: Ogólnopolskich Mistrzostw Slamu Poetyckiego (Poznań), la Coupe du Monde de Slam (Paryż) i World Poetry Slam Championship (Bruksela) z uwzględnieniem wątków społecznych zebranych w ramach Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ, czyli globalnych zadań stawianych przed państwami oraz ich mieszkańcami, które mogą wpłynąć na polepszenie jakości życia w 2030 roku. Pokazuje tym samym wymierne konsekwencje slammerskiego zaangażowania.

Wojciech Kobus z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, koncentrując się na polskiej scenie, przedstawia czytelnikom pracę pt. *Dyskurs medialny wokół slamu poetyckiego w Polsce w latach 2004–2024*, zawierającą analizy tekstów opublikowanych w „Gazecie Wyborczej”, cyfrowym magazynie „Mały Format” oraz na stronach internetowych wydawnictwa Biuro Literackie i blogu literaturoznawcy, dr. Grzegorza Jędrka. Wykorzystując metodologię analizy dyskursu, narzędzie *Wydzźwięk* do oceny emocjonalnego wydzźwięku tekstów oraz ekspresywizmów pozytywnych i negatywnych, Kobus pokazuje slam poetycki, który staje się działaniem społecznym, kształtującym opinię publiczną. Artykuł podkreśla wspólnototwórczy charakter slamu, zmienność jego ocen oraz wpływ mediów. Szczególne miejsce poświęca artykułom Igora Stokfiszewskiego i Jerzego Jarniewicza oraz dyskusji na łamach mediów w 2024 roku.

Amine Baouche z Uniwersytetu w Montrealu i Uniwersytetu Sorbonne-Nouvelle (Paris-3), w artykule „*Opowiadam/obliczam swe przeżycia jak deszcz ciosów*”: *obmyślanie związku między autofikcją a twórczością rapera Akhenatona* prezentuje analizę korpusu złożonego z wierszy i piosenek francuskiego rapera Akhenatona w odniesieniu do pojęcia autofikcji przedstawionego przez Serge’a Doubrovsky’ego. Baouche’a interesuje opowieść literacka, która stanowi studium relacji między specyficznym językiem a autonarracją Akhenatona, organizacja tekstowa, a w jej ramach organizacja głosowa tekstu, a także przejście rapera od zwykłego, anonimowego życia do statusu znanego artysty i poety.

Ostatni z artykułów, *Slam: etyka ucieleśnienia. Na przykładzie twórczości Marie Darah*, napisany przez Emmę Lozano z Wolnego Uniwersytetu w Brukseli (ULB), prezentuje sylwetkę i twórczość belgijskiej osoby poetyckiej i slammerskiej. W centrum uwagi znajdują się zagadnienia egalitarności sztuki slammerskiej i estetyki minimalistycznej. Autorka zastanawia się nad emancypacyjną mocą slamu, formalną wolnością tego gatunku, politycznymi uwarunkowaniami, a także etymologią słowa slam. Studium skupia się na estetyce ucieleśnienia i roli poematu prozą w slammerskiej odsłonie, która ostatecznie pozwala na (roz)poznanie siebie i innych.

Przedstawiany tom jest nietuzinkowy także z tego względu, że zawiera właśnie część integralną dotyczącą slamu. A konferencja brukselska, której owocem są niniejsze teksty, była pierwszą poświęconą slamowi konferencją naukową

w Europie. Dodajmy, że sam slam w realizacji poetów i artystów: Marie Darah, Inès Bernoux oraz Wojciecha Kobusa stanowił integralną część konferencji.

Tom jest szczególnie również dlatego, że jego publikacją chcemy uczcić obchody stulecia studiów polonistycznych na Wolnym Uniwersytecie w Brukseli (ULB). To rząd Rzeczypospolitej Polskiej, w porozumieniu z rządem belgijskim, uchwałą z 1925 roku umożliwił organizowanie zajęć z języka polskiego, historii i kultury polskiej, które w sposób regularny zaczęły odbywać się już w roku akademickim 1925–1926. Chciałyśmy w ten sposób uczcić wysiłek wielu pokoleń polonistek i polonistów, ale i wszystkich tych, które były i którzy byli, przez dłuższy lub krótszy czas, gościniami i gośćmi naszej katedry.

Mamy nadzieję, że przedstawiony tu historyczny i formalny rozwój narracji poetyckiej od XVIII wieku do dziś, intertekstualne, intersemiotyczne i międzykulturowe powinowactwa tekstów, związki narracji poetyckiej między przestrzeniami literackimi i językowymi: polską i francuskojęzyczną oraz dziedzictwo literackie oralne, muzyczne i sceniczne dzisiejszego slamu okażą się dla czytelników niniejszego tomu równie inspirujące, jak praca nad nim.

Pozostaje nam jeszcze tylko podziękować tym, którzy przyczynili się do powstania tego tomu. Dziękujemy autorkom i autorom, recenzentkom i recenzentom, redaktorkom i redaktorom językowym i technicznym za zaufanie, bez których publikacja nie byłaby możliwa. Czujemy się zaszczycone, że mogłyśmy tłumaczyć teksty autorów na polski lub francuski. Niektórzy badacze, jak Wacław Rapak i Agnieszka Kukuryk – wyśmienici polscy romaniści – ułatwili nam pracę, oddając teksty w dwóch językach. Dziękujemy podwójnie za ich trud.

Last but not least, dziękujemy przede wszystkim profesor Marzenie Karwowskiej, redaktor naczelnej „Prac Polonistycznych”, która zgodziła się przyjąć na łamach znamienitego pisma, wspierana przez renomowane Łódzkie Towarzystwo Naukowe, ten specjalny tom. Dziękujemy za zaufanie, cierpliwość i bezcenne porady.

Dziękujemy za nieocenione finansowe wsparcie centrom badawczym Tradital i Philixte na Wydziale Literatur, Translatologii i Komunikacji Wolnego Uniwersytetu w Brukseli (ULB), a także Wydziałowi Filologii Polskiej i Klasycznej na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (UAM) oraz samemu Uniwersytetowi. Mamy nadzieję, że lektura tego tomu przyczyni się do rozwoju Państwa własnych lirycznych, indywidualnych lub zbiorowych opowieści.

Dorota Walczak-Delanois i Yoana Ganowski